Na cestě pouští

Původ materiálu
Radka Včelná
Pořadí v lekci
27

Téma

Důvěra a vděčnost proti nadávání a reptání

Cíle

- Děti budou přemýšlet o tom, co všechno nutně potřebujeme k životu.
- Děti uslyší, že Pán Bůh ví, co potřebujeme, a stará se o nás.
- Děti si uvědomí, za co můžeme být vděční.

27.1 Pro učitele

Biblický text: Ex 16–17,7

27.1.1 Výkladové poznámky

- Reptání Izraelců je prvním hlasitým projevem poté, co dozněla píseň oslavující přechod Rudého moře. Toto reptání se bude opakovat celou cestu jako „refrén“ putování do zaslíbené země. Za tímto reptáním je nedostatek víry v Hospodina i nedostatek důvěry k Mojžíšovi. Není třeba vykládat reptání jako nepochopitelný nevděk izraelského lidu. Hlad, žízeň a únavu (na které si lid monotematicky stěžuje) známe přece všichni, stejně jako nespokojenost, které z nich plynou. Přítomná nouze také zkresluje realitu a vede k tomu, že člověk podléhá iluzím a klamům. Skutečně měli Izraelci v Egyptě plné hrnce masa a bylo jim tak dobře? A skutečně bylo lépe v našich minulých dobách?
- Nedůvěra je „přirozená“ reakce na nové, neprověřené Boží činy. Člověk se bojí a touží se vrátit k tomu, co zná. A přece se vždy stane něco, co umožní pokračovat v cestě. Právě v situacích, kdy lidé na poušti prožívají únavu, nedostatek a trápí se, kdy naříkají a reptají, se s nimi setkává Bůh. A to tak, že na to v pozdějších časech nikdy nemohli (a neměli) zapomenout. Se vzpomínkou na utrpení na poušti je vždy zároveň spojeno připomenutí toho, jak Bůh pomohl (srv. Dt 8,2nn Připomínej si celou tu cestu, kterou tě Hospodin, tvůj Bůh vodil po čtyřicet let na poušti… pokořoval tě a nechal tě hladovět,

potom ti dával jíst manu… po těch čtyřicet let tvůj šat na tobě nezvetšel a noha ti neotekla…).

- Poušť je v Bibli důležité (a zvěstné) místo, protože v ní člověk nemůže žít sám ze svých sil. O to víc je to ovšem místo, kde smí vyvolený a vysvobozený lid zakusit, že Hospodinova věrnost a péče přesahuje každou lidskou obavu a úzkost. Zatímco předcházející stanoviště Élim se vyznačovalo 12 studnicemi a 70 palmami (Ex 15, 27), nyní se putující lid ocitl na místě bez prostředků k životu.
- Chléb a maso jsou dary Hospodinovy věrnosti a milosrdenství, které umožňují život tam, kde se z lidského pohledu žít nedá. Chléb a maso jsou však dány do souvislosti se slávou Hospodinovou (16,7), tedy se „závažností“ Božího díla. Lid, který přestal brát vážně Hospodinovo zaslíbení nové budoucnosti, poznává, že Boží záchranný záměr stále platí.
- Mana je chléb, který umožňuje cestu k cíli, stanovenému Hospodinem. Je to pokrm dočasný, přestává, jakmile lid vstoupí do zaslíbené země. Mana sytí jako „chléb vezdejší“ — totiž dávka na zítřejší úsek cesty. Mana dává naději a dodává sílu ke krokům k zaslíbené zemi. Je „ochutnávkou“ toho budoucího, ujištěním, že zaslíbená země není jen chiméra. Její popis (vzhled, barva i chuť) odkazuje k tomu nejlepšímu, co si člověk dovede představit, k rajské zahradě nebo k mesiášské budoucnosti. Způsob sbírání many vychovává lid k důvěře v Hospodina a vede ho k tomu, aby překonával přirozenou lidskou snahu zajistit se vlastními silami.

- Další stanoviště — Refidim — dokresluje nouzovou situaci lidu na poušti: po hladu následuje žízeň. Lid, který ztrácí jistotu, propadá zlobě a hněvu, ty se pak snadno zvrhávají v násilí a zločin. Zmínka o kamenování stupňuje napětí — od rozhorleného slova už lid přechází „k činu“. Kritickou situaci zažehnává Hospodinův zásah. Předchází lid (17,6), a tak „otevírá cestu“. Tomu odpovídá i pokyn, aby Mojžíš použil svou hůl. Hůl, která byla použita při rozdělení vod Rudého moře, slouží nyní k vyvedení vody ze skály. Nejde o „kouzelný proutek“, výraz užitý v originále (odvozený od slovesa rozšířit, rozhrnout, klestit) naznačuje, že Mojžíš má otevírat cestu navzdory překážkám, klestit cestu tam, kde se zdá neprůchodná.

  Pramen vytrysklý ze skály dostává dvě jména: Masa (pokušení) a Meriba (svár, spor, odpor). Pro budoucnost mají tato jména připomínat lidu jeho zatvrzelost a vzpurnost. Zatímco jiní staví pomníky svých vítězství, biblické podání líčí památníky nedověry a zatvrzelosti, které se nemají zastírat (ani vztahovat jen na Izraelce tenkrát).

27.1.2 Úskalí

- Děti mohou mít zkušenost, že je možné si věci vyvzdorovat, anebo naopak, že když se vztekají, nedosáhnou právě tehdy ničeho. Příběh však není o tom, že Hospodin ustupuje lidskému vzdoru, ale především o tom, že vnímá nouzi svého lidu a oslavuje své jméno, když plní svá zalíbení a dává nové důvody k důvěře.
- Existují snahy vysvětlovat křepelky i manu jako běžný jev. Někteří badatelé se snaží ztotožnit manu s některým konkrétním druhem rostliny. I kdyby to tak bylo, smyslem oddílu zůstane, že je to Bůh, kdo dává život a vše k němu potřebné. Stejně tak křepelky táhnou v houfech tamním územím. Jsou-li tito ptáci letem unaveni, dají se snadno chytit rukou. Biblické podání však vidí v této události div, jímž Hospodin zachraňuje lid. V Nu 11,31–35, v Ž 78,26 nn je zpráva o křepelkách rozvedena: Lidé se nemohli masa křepelek nabažit, chtivě je pojídali a sbírali do ohromných zásob. Hospodin se na ně rozhněval a potrestal je, křepelky víckrát nepřiletěly.
- Vyústěním vyprávění by nemělo být „reptání“ (to je výchozí situace), nýbrž dary many, masa, vody jako projevy slávy Hospodinovy. Vyprávění by mělo mířit k oslavě Hospodinovy věrnosti a stále nových darů.

27.1.3 Odkazy

Linden, Nico ter: *Povídá se… podle Tóry.* Benešov: Eman, 2015.

Gruber, Jiří: *Na cestě pouští.* Starší katechetická příprava; dostupné z http://goo.gl/2pFd6g.

Šormová, Eva — Šorm, Zdar: *Chléb náš vezdejší dej nám dnes / Mana na poušti.* Pracovní list; dostupný z http://goo.gl/QMqFg4.

27.2 Pro děti

27.2.1 Předškolní děti

Můžete vyprávět podle úlohy k pracovnímu listu (viz 27.1.3 Odkazy).

Zeptejte se dětí, od koho dostávají najíst. Kdyby neměly rodiče, věděly by, jak na to? Co dělají, když mají hlad a rodiče jim hned nemohou dát najíst?

Důrazem vyprávění bude, že Hospodin se o svůj lid věrně stará, manu Izraelci dostávali jako každodenní příděl na zítřek.

Nakonec se můžete naučit nějakou písničku před jídlem (Čeho třeba, Za slovo tvé) a rozdat si něco malého k snědku.

Pomůcky

Pracovní list, sušenky.

27.2.2 Mladší školní děti

Víte, co dělají malá mimina, když jim něco chybí? Brečí a brečí. Neumí říct, jestli mají hlad nebo žízeň, jestli potřebují přebalit, nebo jim leze zoubek a bolí. Ať jsou nespokojená s čímkoli, pořád jen řvou. Ale rodiče si dovedou poradit. Poznat, co miminko potřebuje, a nakrmit je nebo přebalit nebo vzít do náruče. To proto, že mají své dítě rádi a znají ho. Podobné to bylo i mezi Hospodinem a jeho lidem, který putoval po poušti.

Když vyšli Izraelci z Egypta, nebyly mezi nimi samozřejmě jen miminka nebo malé děti. Ale i dospělí jsou někdy nespokojení a nadávají. Když jsou unavení nebo mají hlad nebo žízeň nebo nejsou věci tak, jak si je představovali.

Když Hospodin vyvedl lid z Egypta, nevedl je rovnou cestou podél pobřeží do země zaslíbené. Vzal je oklikou přes poušť. Na poušti se moc žít nedá. Je tam horko, žádné jídlo a žádná voda. Až dosud bydleli Izraelci v Egyptě, kde sice museli těžce pracovat, ale veškerou obživu měli zajištěnou. Byli zvyklí na pravidelné závlahy, které jim poskytovala řeka Nil, podobně jako jsme dnes zvyklí koupit si jídlo v obchodě anebo si ho vzít rovnou z ledničky.

Byli jste někdy na výletě, kde vám došlo jídlo nebo voda? A nikde nebyl žádný otevřený obchod? Něco podobného se stalo Izraelcům, když se dostali do pouště. Pořád šli a šli. Brzy toho měli všichni po krk. Měli hlad, měli žízeň a před nimi žádná jistota. A jak už to tak bývá, zdálo se jim, že v Egyptě by jim bylo mnohem lépe.

Říkali: „V Egyptě, tam jsme měli plné hrnce masa a spoustu chleba. Ale tady na poušti umřeme hlady.“ Začali nadávat Mojžíšovi a Áronovi a odmítali jít dál.

Pán Bůh jejich nadávání a reptání slyšel. Slíbil, že bude s nimi a že se o ně postará, že se na něj mohou spolehnout. A právě tady na poušti se to mohou nejlépe naučit. Když si nemůžou sami nic vypěstovat ani si zajít pro vodu k řece nebo něco koupit. Na poušti je to jinak. Tady jsou jen oni a Bůh. A Hospodin ví, že potřebují jíst a pít. Má je rád, přestože oni si pořád jen stěžují a nevěří, že Bohu na nich záleží. A tak je o tom chce přesvědčit.

Mojžíš na Boží pokyn lidu oznámil: „Ještě dnes večer se najíte masa, kolik kdo bude chtít, a zítra ráno vám dá Bůh chléb.“ Když se Izraelci večer utábořili, naráz se zatmělo. Ale nebyl to mrak, z kterého prší. Bylo to hejno křepelek, které na své dlouhé pouti do teplých krajin přelétávalo poušť a na večer se sneslo k odpočinku. Poušť byla brzy plná křepelek, kam jen oko dohlédlo. Mojžíš řekl: „To je maso, které vám posílá Hospodin.“

Tehdy bylo běžné chytat ptáky do sítí, podobně jako se chytaly ryby. Izraelci se nerozpakovali, každá rodina si pochytala několik křepelek a upekli si je na ohni. Bylo to, jak Mojžíš řekl: ještě ten den měli všichni maso, ačkoli se jim to ještě před několika hodinami zdálo být nemožné. Pán Bůh se o nás umí postarat, i když se nám zdá, že je všechno marné a že je zbytečné o něco se snažit.

Ale to ještě nebyl všem překvapením konec. Když se ráno probudili, celá poušť byla pokryta jakoby jíním, podobně jako když se ráno snese rosa nebo sníh. Lidé volali: „Co to je?“ (Hebrejsky: „Man hú?“) Mojžíš řekl: „To je chléb, který vám dal Hospodin za pokrm.“ A když to ochutnali, zjistili, že je to moc dobré a sladké jako medový koláč, lepší než cokoli, co kdy jedli. A tak to hned každý začal sbírat. Ale Mojžíš řekl: „Stačí, když na každého člověka v rodině nasbíráte velikou mísu. O ten zbytek se rozdělte s těmi, kdo sbírat nemohli. A nenechávejte si nic do zítřka. Zítra nám dá Hospodin znovu chléb z nebe.“

Ale někteří tomu moc nevěřili. Radši si chtěli pro jistotu udělat zásoby, a tak si něco tajně schovali. Jenže druhý den ráno se probudili, a to, co si včera nahamounili, strašlivě páchlo a lezli z toho červi. Je to trochu jako když si na táboře ve stanu pod postel schováte čokoládu, protože se o ni nechcete dělit, a oni vám ji tam sežerou myši nebo mravenci. Izraelci se ale tím každodenním sbíráním také učili důvěřovat Pánu Bohu, že se o ně další den zase postará, že zase bude padat mana a bude co jíst, že nemusí spoléhat sami na sebe.

Když už mana padala šestý den, Mojžíš řekl: „Dnes si jí nasbíráte dvojnásobné množství. Zítra je den odpočinku, kdy je člověk osvobozen od vší práce. Bůh vám dá to, co potřebujete na zítřek, už dnes. „A opravdu. Sedmý den mana nepadala, ale oni měli přesto co jíst a nezkazilo se to. Tak je Hospodin připravoval, aby pochopili, v čem je smysl dne odpočinku. Až později vejdou do zaslíbené země a budou v pokušení pracovat „od nevidím do nevidím“, mají si vzpomenout, že stačí šest dní práce, aby měl člověk dost všeho, co potřebuje. Každý sedmý den je možné odpočívat.

Izraelci tedy měli na poušti každý den co jíst. Ale to nestačí. Víte, že bez jídla se dá vydržet třeba i několik týdnů, ale jak dlouho vydrží člověk bez pití? Jen pár dnů bez vody a umře. Na poušti bylo vody málo, museli vždycky podle kousku zeleného území najít místo, kde byl ukrytý nějaký zdroj vody a nabrat si ji do zásoby. Ale často se dostali do oblasti, kde kolem nich byly jen holé skály a nikdo nevěděl, kde vodu hledat. Na jednom takovém tábořišti už měli tak velkou žízeň, že měli všeho dost a začali reptat a nadávat víc než kdy předtím. Jako by všichni zapomněli, jak věrně se o ně Hospodin až dosud staral. S hněvem se obořili na Mojžíše: „Když nám hned teď nedáš vodu, tak tě ukamenujeme. Ty za to můžeš. Kdo nás sem přivedl? Kdo nám sliboval, že budeme svobodní? Kdo nás nachytal na to, že budeme žít v úrodné a bohaté zemi? A přitom se tu potloukáme po poušti, sami nevíme, kam jdeme, a ještě máme

žízeň! Kdyby nás Hospodin opravdu vedl, tak bychom nikdy nemohli takhle strádat!“

Mojžíš z toho byl smutný a zoufalý a modlil se k Hospodinu. A Pán Bůh věděl, co jeho lid potřebuje. Přestože zase zapomněli, že se o ně stará, chtěl jim ukázat, že on na ně myslí. Řekl Mojžíšovi: „Jdi a postav se ke skále. Udeříš do ní holí a ukáže se pramen vody.“ Mojžíš svolal lid a před zraky všech udělal, co mu Hospodin přikázal. Udeřil do skály a po chvíli se ukázala voda. Právě v těch místech, kde by ji nikdo nečekal.

Když se pořádně napili a naplnili všechny nádoby a kožené měchy, chtěli se rozejít. Ale Mojžíš je zastavil a řekl: „Tohle místo si budeme pamatovat. Každý pramen přece musí mít název. Budeme mu říkat Massa a Meriba.“ Nikomu se to asi moc nelíbilo, protože to znamená: Pokušení a Hádka. Ale pak si uvědomili, že je to vlastně pravda. Že je dobré, aby si připomínali, jak byli nevděční a rozhněvaní a jak přestali spoléhat na to, že se o ně Hospodin stará. A říkali si: „Ať si to pamatují i naše děti. Snad se z toho poučí.“

Pomůcky

Obrázek pouště, případně putující karavany; krabice sušenek nebo balík bonbónů (třeba marshmallow), o které se spravedlivě rozdělíte.

27.2.3 Starší školní děti

Mluvte s dětmi o tom, jaký dostaly největší, nejvýznamnější dar. Jak dlouho jim vydržela radost — pořád, nebo se vytratila?

Upozorněte děti, že vděčnost není něco přirozeného, že se jí musíme učit, že se spíše projevujeme jako nevděčníci — ve velkém i malém. Napadne je, kde jsme nevděční jako jednotlivci, rodina, širší společenství?

Reptání zkuste vyložit ve dvou rozměrech: začíná nedůvěrou v novou „Boží“ budoucnost a ústí do falešné idealizace minulosti. Dary many i masa a vody překvapují především svou nečekaností a potvrzují Boží záměr vést lid do nové budoucnosti. Pořád znovu se v Božím lidu objevuje nedověra i reptání (památník Massa a Meriba to připomíná), pořád znovu Hospodin trpělivě ujišťuje o své lásce a péči. Vděčnost nepramení z toho, že má člověk pocit, že má všeho dost, ale z toho, že si uvědomuje a nezapomíná, co všechno dostává — i tehdy, když je právě unavený nebo nespokojený.

27.2.4 Přesah

- Dokážou lidé být spokojení s tím, co mají?

- Pokuste se vyjmenovat pět úplně nejdůležitějších věcí, kterých je potřeba, aby člověk přežil. Může jich být méně než pět?
- V dějinách církve jsou období, kdy lidé dávali svůj majetek do společného vlastnictví. Víte o těchto pokusech?
- Pamatují si lidé víc dobré události, nebo těžké a zlé doby? Slyšeli jste někdy někoho říkat: „Dříve za našeho mládí bylo všechno lepší […] za komunistů bylo líp…“? Co si o tom myslíte?
- Modlíváte se před jídlem? Jaký to má smysl, pořád znovu, třeba i několikrát denně, děkovat za to, co dostáváme?

27.3 Liturgie

27.3.1 Písně

Oheň plál (SV 234); *Posila na cestu* (SV 135); *Modlitba Tomáše Moora* (SV 56); *Kdo na kolenou klečí* (SV 148); *Spolu lámejme chléb* (SV 305); *Pane, slyš náš hlas* (SV 248); *Vše dobré, co máme* (BTS 19); *Pane Bože, prosíme tě* (BTS 32); *Moudrosti poklad z nebe* (EZ 446)

27.3.2 Biblický text k zapamatování

Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné. Svůj lid vodil pouští, veškerému tvorstvu dává pokrm, jeho milosrdenství je věčné. (Ž 136,1.16a.25)

27.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

27.3.4 Okénko do bohoslužeb

Co jste dneska měli k snídani? (Dá se udělat bleskový průzkum, zda účastníci bohoslužeb snídají převážně chleba, rohlíky, buchty nebo něco jiného.) Je tady někdo, kdo nic nejedl? (Pokud ano, tak spíš proto, že jsme to nestihli, než že bychom neměli doma co jíst.) Protestujete někdy proti tomu, co máte k jídlu? Nemá se to, že? Rodičům se většinou nelíbí, když děti chtějí něco jiného, než co je na stole, říkají, že tohle nerady a tamto nebudou jíst.

Dnes si děti v nedělní škole budou vyprávět o tom, že i dospělí jsou někdy takoví. Pořád si stěžují, pořád něco chtějí a vzpomínají na to, jak to jindy bylo mnohem lepší než dnes… Bylo by to smutné povídání, ale naštěstí nebude jen o nás lidech, ale také o Pánu Bohu, který má s námi trpělivost, s malými i velkými.

27.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti za všechno, co máme. Za jídlo a pití, za všechno, co potřebujeme k životu. Ty víš, jak často si stěžujeme a naříkáme. Býváme nespokojení a někdy svádíme vinu na druhé. Děkujeme za to, že ty nám pomáháš a ukazuješ cestu i tam, kde ji sami nevidíme. Dej, ať se na tebe dovedeme více spoléhat. Amen.

Odkaz na pracovní list
24 Na cestě pouští
24 Na cestě pouští - st
Cílová skupina
Předškolní
Školní
Starší školní
Katechetické cykly
Dál přece nejdeme sami I (Od stvoření k Josefovi + Od Mojžíše k Rút)
Biblický odkaz (kat)
Exodus 16,1–17,7